

Djurskydd och vivisektion : Föredrag hållet i Nordiska samfundet till bekäm...

Nordvall, Adolf Leonard,

3 B Br.

Anat. o. fysiol
vivis
(om)
6

DJURSKYDD OCH VIVISEKTION.

FÖREDRAG,

HÅLLET I NORDISKA SAMFUNDET TILL BEKÄMPANDE AF DET
VETENSKAPLIGA DJURPLÅGERIET

VID DESS TREDJE ÅRSMÖTE DEN 10 OKTOBER 1885

AF

A. L. NORDVALL.

STOCKHOLM.

O. L. SVANBÄCKS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG
1886.

LIBRARY OF THE
KUNGLIGA BIBLIOTEKEN

1811

1811

Kungl. biblioteket

0 0000 000053164

DJURSKYDD OCH VIVISEKTION.

FÖREDRAG,

HÅLLET I NORDISKA SAMFUNDET TILL BEKÄMPANDE AF DET
VETENSKAPLIGA DJURPLÅGERIET

VID DESS TREDJE ÅRSMÖTE DEN 10 OKTOBER 1885

AF

A. L. NORDVALL.

STOCKHOLM.

O. L. SVANBÄCKS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG
1886.

DRÖRSKYDD OCH AVVISERKTION.

FÖRDRAG.

ETTER I KONUNGAS MAJESTÄTETS NÄMNDAS ÅR 1874

UTGÅVADE FÖRDRAGET

OM HÖRNINGEN I HÖRNINGEN OCH I ÖFRÖRNINGEN

A. L. NORDVALL.

STOCKHOLM.

BEHAGLIGT BOKFÖRLAGET

Det torde för de fleste vara bekant, att frågan om det allmänna djurskyddets ställning gent emot vivisektionen blifvit i viss mån olika uppfattad, så att, medan en del djurvänner förklarar kampen mot vivisektionen för en af djurskyddets allra viktigaste uppgifter, andra åter uttalat sig tveksamt och icke intagit någon bestämd hållning i detta hänseende. Att i alla händelser nämnda fråga är af mycket stor vikt, lærer hvar och en utan betänkande medgifva, och jag har derföre ansett mig böra påkalla några ögonblicks uppmärksamhet för ett närmare skärskådande af den samma:

Det må tillåtas mig att inleda mitt föredrag med ett yttrande, som för vid pass tio år sedan lästes i den Hamburgska djurskyddsföreningens årsberättelse. Författaren till nämnda årsberättelse, D:r Warburg, yttrar deri bland annat följande:

Om man frågar allmänheten hvad hon tänker om djurskyddsföreningarnas sträfvanden och syften, så skall i de flesta fall hvar och en villigt medgifva, att de kraftigt bidraga till råhetens minskning, sedernas förbättring och hjertats förädling; men om man på djurskyddets särskilda områden söker motarbete och afskaffa det ena eller andra slaget af grymhet, så skall man i alla dem, som känna sig på något sätt träffade af tadel eller inskränkta i sitt godtycke, finna sina mest förbittrade fiender. Ifrar man mot de oerhördt pinsamma vivisektionerna, så skaffar man sig fysiologerne på halsen och dessutom alla de unga doktorskandidaterne, som vilja förvärfva ett namn genom sina gradual-dissertationer, och man får då höra, att djurskyddet visserligen är en förträfflig sak, men att det alldeles icke är befogadt att lägga något band på vetenskapen. Vill man förorda en i möjligaste måtto snabb och smärtfri slagtmetod, så komma Rabbinerne och samtliga anhängarne af Talmuds läror och påstå, att strupafskärning

är det mildaste sättet att döda boskapskreatur, eller ock säga de, att en djurskyddsförening icke har någon rätt att göra anmärkning mot religiösa bruk. Föga mer välvilja röner man af slagtarne, om hvilka från flera håll förspörjes, att de ådagalägga stor afvoghet mot allt hvad djurskyddsföreningar heter. — Ifrå vi mot hetsjagter, så komma alla amatörer af detta nöje och göra front emot oss. Vill man införa förbättringar i kreatursforslingen, så har man emot sig alla boskapshandlare, hvilkas diktan och traktan går ut på att i hvarje vagn inpacka så många djur som möjligt. Kämpar man emot, att omnibusar, spårvagnar och åkare-droskor intaga alltför många passagerare, så råkar man i konflikt med egarne af dessa fortskaffningsmedel. Söker man undanröjda det djurplågeri, hvarifrån de beryktade Strassburgska gåsleferpastejerna leda sitt ursprung, så har man emot sig ej allenast delikatesshandlarne och dem, som hafva till yrke att proppa gäss, utan äfven alla gourmander i världen. Tadlar man det redan af ekonomiska skäl förkastliga fogelmördande, som bedrifves för att förskaffa våra moderna damer en löjlig prydnad, så får man till fiender modets oräknelige dyrkare. —

Så kan en djurskyddets förfäktare med Körner utropa: »fiender rundt omkring oss!» och vissheten att på alla områden, dit hans verksamhet sträcker sig, träffa motståndare, måste vara honom en allvarsam maning att gå tillväga med synnerlig omtanke och försigtighet och att endast långsamt skrida framåt. Talleyrand's ord: »aldrig vara för ifrig!» och v. Langenn's »utan rast och utan hast!» hafva ingenstädes bättre tillämpning, än då fråga är om att befrämja djurens skydd.

Sådan var den erfarenhet, som denne djurskyddets kraftige förkämpe haft tillfälle att göra under en lång följd af år. Vi behöfva knappt tillägga, att hans ord delvis ännu i dag äro lika träffande, som då de nedskrefvos; men å andra sidan bör och kan icke förnekas, att djurskyddssaken under det senaste decenniet gjort stora och viktiga framsteg, och att hon i många afseenden befinner sig i ett vida gynsammare läge än förut. Först och främst har antalet af hennes anhängare och vänner tillyuxit i en alldeles oväntad grad, och vidare och i följd häraf har också det öppna motstånd, som hon i början mötte, till icke ringa del försvunnit. Man får nu mera endast sällan höra talas om »pjunkig känslsamhet», om »djurskyddets fantaster» och dylikt, sedan dessa »fantaster» nu mera

kunna räknas i hundratusental. Mängden är redan i och för sig af stor betydelse; men hvad som dock är ännu mera löftesrikt för våra sträfvandens framgång är, att så många utmärkta personligheter, både män och qvinnor; icke blott gillat dem, utan omfattat dem med en värma och en energi som äfven våra motståndare måste beundra.

Emellertid äro de svårigheter och hinder, som ännu återstå att öfvervinna, långt större och mäktigare, än man i allmänhet föreställer sig. Att yrka på rättvisa mot djuren, ja att fordra någon som helst rättighet för dem är ju alltid att yrka på en inskränkning i den magtfullkomlighet, som menniskan så gerna vill tillmäta sig öfver dem. Alla de, som känna en sådan inskränkning obehäglig eller på något sätt stridande mot sina intressen, äro naturligtvis våra öppna eller hemliga fiender. Ännu flere äro dock de, som så uteslutande tänka på sig sjelfva och sina egna fördelar, att de äro fullkomligt likgiltiga för hvad andra varelser måste lida och utstå. De äro i sanning oräkneliga, som ännu i dag, liksom fordom Kain, fråga: skall jag taga vara på min broder? och är det möjligt att fråga så om sin broder, huru mycket mera då om andra menniskor, och huru mycket mera om varelser, med hvilka släktskapen är ännu och ojemförligt mera aflägsna! Det måste därför med skäl väcka förvåning, att, då det annars är vanligt, att ingen vill göra sig något besvär eller underkasta sig någon uppoffring utan löfte eller hopp att i en eller annan form erhålla betalning därför, ändock så många känt sig manade att offra tid, krafter och penningar för att hjälpa varelser, som ej kunna belöna, icke ens prisa och berömma. Men detta faktum visar dock ovedersägligen, att det också finnes menniskor, som lyssna till andra röster än egennyttans, menniskor, som insett, att orättvisan och obarmhertigheten äro de största af alla brott och tillika källan till människoslägtets flesta och största lidanden, samt att kampen mot dessa magter, icke minst då den äsyftar att skydda de mest värnlösa, i sjelfva verket är en kamp för mensklighetens högsta och viktigaste intressen.

Det gifves emellertid flera och väsentligen olika slag af djurvänner. Det finnes många, som fattat en synnerlig tillgifvenhet för någon viss eller några vissa individer af det ena eller andra djurslägtet, och som åt dessa egna en utomordentlig grad af ömhet, men det oaktdadt kunna ådagalägga stor grymhet mot andra. Det är af sig sjelf tydligt, att en så beskaffad djurvänlighet helt och hållet beror af slump eller nyck och således icke kan vara af det rätta slaget.

Det gifves vidare ganska många, som ifrigt förfäktat den grundsatsen, att hvar och en bör sköta och vårda sina husdjur väl, men endast i den afsigt, att djuren må så mycket längre kunna bibehålla sina krafter och sålunda desto mera kunna gagna sina egare. Af detta skäl vårdar mången landtman sina hästar, sina oxar, sina kor o. s. v. på det omsorgsfullaste, så länge det synes löna sig, men betraktar dem icke desto mindre endast som maskiner: korna äro maskiner, som producera mjölk, hästarne och oxarne äro maskiner, som draga lasset eller plojen. Han vårdar dem som annan redskap; men när de äro förbrukade, eller icke längre användbara, så är det också slut med ömvårdnaden och ömheten. Han säljer då sin gamla utslitna häst till någon, som kan och har lust att utpina de sista ännu återstående krafterna, och när oxarne eller korna skola föras till slagtaren, så frågar han icke efter, om de under forslingen frysa, svälta, törsta eller på annat sätt pinas aldrig så mycket, innan de uppnå sin slutliga bestämmelseort. Här är uppenbarligen egennyttan den enda bevekelsegrunden, och skulle man fråga en sådan djuregare, om han hyser något verkligt medlidande för desse stumme tjenare, som under hela sitt lif användt sina krafter till hans nytta, så skulle sannolikt ett löje eller en axelryckning blifva det enda svaret.

Det finnes vidare icke få, som ogilla i synnerhet vissa slags djurplågerier, emedan de deruti se en yttring af råhet, som sårar deras känsla. De yrka derföre framför allt, att sådana råheter måtte vara bannlysta från offentliga platser; hvad som sker i det undangömda är, mena de, af jämförelse-

vis ringa betydelse. Djurplågeri är, enligt deras tanke, icke något i och för sig orätt, utan endast något fult, som bör förbjudas blott derföre, att det stöter skönhetssinnet och sårar den yttre anständigheten.

Slutligen finnes det ganska många, som hysa upprigtig afsky för all grymhet mot djur, då den är onödig, men hvilka dock anse för en afgjord sak, att djuren icke äro till för annat än, att tjena människan till nytta, och att hvarje människa har full rätt att underkasta dem hvilka lidanden som helst, om hon deraf kan hemta någon fördel för sin egen räkning. Hos dessa djurvänner finnes onekligen ett spår af verkligt medlidande; men det är så svagt, att den minsta utsigt på vinst eller fördel förmår utplåna det.

Det torde knappt behöfva sägas, att alla de, som af förenämnda motiv ifrå mot djurplågeri, antingen ledas af blott egennyttan, eller sjelfve väsentligen misskänna sina verkliga bevekelsegrunder. Det är visserligen fullkomligt sant, att det är klokt och i ekonomiskt hänseende fördelaktigt att omsorgsfullt vårda sina husdjur, men att göra det af sådant skäl kan tydligen icke kallas djurskydd i egentlig mening. Det är äfvenledes sant, att djurplågeri är en yttring af råhet, som är egnad att framkalla ogillande äfven från estetisk synpunkt; men det bör vid minsta eftertanke blifva klart, att det icke är en blott estetisk känsla eller obehaget af något oskönt, som upprör oss, då vi se någon misshandla ett djur, t. ex. en hund, som, så långt han förmår och förstår, söker göra sin husbonde till viljes, eller då vi se någon med hugg och slag framdrifva en gammal utsvulten häst, som dignar under bördan, eller då vi se någon utöfva hvilken obefogad grymhet som helst mot ett djur, som icke kan försvara sig. Må vara, att en och annan betraktar dylikt och öfver hufvud allt djurplågeri endast såsom något för skönhetssinnet obehagligt, men i grunden och hos de flesta kommer detta obehag deraf, att deras *moraliska känsla* är sårad. Det sanna djurskyddet betraktar djurplågeri såsom

ett moraliskt brott, och från denna synpunkt har tydligen också lagstiftningen i alla civiliserade länder utgått, då den intagit förbudet mot sådana handlingar i strafflagen. Man kan omöjligen af blott estetiska skäl ålägga en människa straff derföre, att hon till sin nytta använder sin välfångna egendom, det må vara en ut gammal och utsliten häst eller något annat; och ansåge man ej djurplågeri såsom något orätt, så hade uppenbarligen strafflagen dermed intet att skaffa.

Ännu mindre kan naturligtvis egennyttan vara den grund, på hvilken det verkliga djurskyddet hvilar. Erfarenheten visar tvärtom, att det mesta djurplågeri, som bedrifves, har sin orsak i egennyttan. Icke desto mindre är det en sanning, att *djuren äro till för människans nytta*; men denna sanning måste rätt förstås. Just derföre, att den så ofta och i så hög grad missförstås, är det nödvändigt att se till, hvad den egentligen innebär.

Först och främst måste erinras, att *det nyttiga* är af tvenne väsentligen skilda slag, nemligen antingen sådant, som främjar blott jordiska syften, d. v. s., som ger oss ego-delar, anseende, magt och kroppsliga njutningar, eller ock sådant, som förbättrar och förädlar oss, d. v. s. som gör oss mera rättrådiga, mera blygsamma i våra anspråk, mera öfverseende och försonliga, mera villiga att efter förmåga bringa hjälp åt alla, som behöfva den. Det är af vigt att noga skilja mellan dessa båda slag af nytta, ty de hafva helt olika värde. Man kan af lätt insedda skäl kalla det förra slaget för *lägre* och det senare för *högre* nytta.

Då man säger, att djuren äro till för människans nytta, menar man nästan alltid *den lägre*. Djuren skulle således icke hafva någon annan bestämmelse än att vara medel för tillfredsställandet af människans högmod, hersklystnad eller egennyttan. Emot en sådan uppfattning reser sig hvarje ädel människas naturliga känsla; men man skulle dock kunna finna någon rimlighet i detta antagande, om dessa myriader af lefvande varelser icke hade några lidanden. Men nu förhåller det

sig i stället så, att de alla måste lida, alla utan undantag. De äro underkastade oräkneliga försakelser: än måste de hungra, än törsta, än frysa, än plågas af hetta. De äro oupphörligen utsatta för sina fienders anfall; hvarje djurslag har sin naturliga fiende, många till och med flere; och hvarje djur skall efter ett längre eller kortare lif af möda, ångest och kamp slutligen duka under för hunger eller törst eller elementens stränghet eller andra olycksfall. Det är en gränslös mängd lidanden lagd på djurverlden, och dessa kräva nödvändigt en annan förklaringsgrund, än att djuren skola bereda människan tillfälle att tillgodose sin lägre nytta. *En varelse som lider, kan aldrig vara blott medel för en annan, utan måste derjemte ovilkorligen hafva sitt eget ändamål.* Rättvisan fordrar, att ingen nödgas lida, som icke förtjent det, eller som ej derigenom kan vinna ett godt, hvilket fullt ersätter smärtan; och den som påstår, att Försynen lagt på djuren lidandets lott, men ändock icke gifvit dem någon annan bestämmelse än att bereda människan fördelar, han anklagar Försynen för en grym orättvisa.

Detta är hvad blotta *förnuftet* kan lära oss; men låtom oss äfven se till, om *erfarenheten* vittnar för, att djuren ute slutande äro skapade till människans nytta. Först och främst hur skall man härmed kunna förlika det obestridliga faktum att de djur, som verkligen kunna sägas gagna människan, icke utgöra en tusendel mot dem, som icke hafva det ringaste med människan att skaffa, som lefva och dö utan att alls veta af människorna och utan att människorna på minsta vis veta af dem? Och huru skulle man vidare kunna förklara, att det finnes så många millioner djur, som endast bringa förderf åt vårt slägte? Tigrar, lejon, ormar och mångfaldiga andra skadedjur döda årligen stora massor af människor; andra förstöra våra skördar, andra förorsaka härjande sjukdomar — månne dessa djur kunna anses vara skapade endast och allenast till människans nytta? Om dem, som påstå sådant, kan man med skäl säga, att de med seende ögon icke se. Lika märkvärdigt är, att de kunna tro

hvad som vid minsta eftertanke måste visa sig vara en påtaglig orimlighet.

Det måste dock finnas någon anledning till en tro, som strider mot både förnuft och erfarenhet och ändock är så allmänt utbredd och så ihärdigt fasthållen. Anledningen är i själfva verket icke svår att finna. Låtom oss göra en jämförelse! Att vara högmodig är, såsom alla veta, att vilja anse sig bättre än andra. Det är dock mycket vanligt, att högmodiga människor icke äro bättre, utan i stället sämre än andra. Icke desto mindre kunna de förblifva högmodiga hela lifvet igenom och fortfarande anse sig bättre än andra, oaktadt hvarje dag ger dem tillfälle att se, att de icke äro det. Deras tro på sin egen förträfflighet har således intet annat stöd än högmodet sjelft; men så länge högmodet är oförminskadt, står denna tro fast, i trots af både förnuft och erfarenhet. Vi behöfva knappt tillägga, att det förhåller sig på samma sätt med den tro, hvarom nyss var fråga.

Låtom oss göra en ytterligare jämförelse! När ett djur ser något föremål, som det behöfver till sin näring eller till att bygga sitt bo af, så tillegnar sig djuret detsamma utan tvekan. På enahanda sätt förfar också det späda barnet, tills det fått lära sig annat. Af naturen synes hvarje levande varelse utgå från den enkla förutsättningen: allt tillhör mig. Sedan kommer lifvets strid och gör oupphörliga inskränkningar i denna alltomfattande eganderätt, och hvad människorna angår, få de dessutom genom uppfostran och genom samhällets lagar kännedom om, att hvars och ens rättigheter äro i hög grad begränsade. Icke desto mindre står hos de flesta själfva grundsatsen »allt är mitt» i sina allmänna drag kvar; den får visserligen en jemkning genom tillägget: »utom hvad styrkan eller lagarne främtaga mig», men der sjelfvissheten är stark, tillägger hon i tysthet: »och hvad styrkan eller lagarne främtaga mig, det är alltsammans mig *frånrofvadt*; ty allt skapadt är till *min* nytta» (så tänker den egennyttige); »eller för att lyda *min* vilja» (så tänker den hersklystne). Se der den andra anledningen till

menniskans så vidunderliga anspråk, att allt annat i världen skall vara till blott för hennes skull! Ingen må undra på, att en öfvertygelse, som har sin rot i högmod, egennyttia och hersklystnad, är lika stark och lika allmän, som de drifter, från hvilka den leder sitt ursprung.

Men det ligger dock, såsom redan blifvit sagdt, en vigtig sanning till grund för detta anspråk och den sanningen bör komma till sin fulla rätt. Det eger verkligen i viss mening sin rigtighet, att alla öfriga varelser i världen äro till för människans skull; endast måste man då, för att ej missförstå och förvränga denna sanning, tillägga, att människan själf är till för de öfriga varelsernas skull. *Allt är ett stort organiskt helt, hvori den ena delen är till för den andra och alla för det hela.* Det är alldeles ingen skam för människan och nedsätter ingalunda hennes värdighet, att hon har pligter att uppfylla äfven mot lägre varelser, om hon själf derigenom kan blifva bättre och ädlare; ty hennes eget förnämsta mål är att förädlas, och vinner hon ej detta mål, så har hon lefvat förgäfvets, huru mycket och hvad helst hon annars vunnit. Det vore tänkbart — jag vill dermed ej säga, att det någonsin skall i verkligheten inträffa — att människan kunde göra sig naturens krafter fullkomligt underdåniga, att hon kunde kasta allt ansträngande arbete ifrån sig och lefva som i ett oafbrutet gästabud; men hvad gagnade henne det gästabudet, om det beständigt stördes af kif och tvedrägt, af högmodet, hersklystnaden, elakheten! Det vore också tänkbart, att människorna en gång kunde komma derhän, att de hade, såsom Aposteln Paulus säger, »all vishet och allt förstånd»; men om de icke derjemte äfven hade kärleken, så vore det dem, såsom samme apostel vidare säger, ändock »*icke nyttigt*», icke nyttigt i detta ords högsta och sanna mening. De skulle med allt detta ändock i det väsentliga icke hafva vunnit, utan snarare förlorat, om de ej lärt att kufva sina onda böjelser och begär, samt gifvit ökad styrka åt de goda drifterna, d. v. s. låtit välviljan mot lyckligare medvarelser och barmhertigheten mot

de olyckliga uttränga afunden och hatet mot de förra samt likgiltigheten och hjertlösheten mot de senare. Så besynnerligt det än må förefalla, så är det likväl icke desto mindre sant, att kärleken är det nyttigaste af allt, ty han är vägen till *det högsta goda*, och det högsta goda bör väl den förnuftbegåfvade människan i främsta rummet eftersträfva. Skulle måhända djuren kunna vara människan till gagn i denna sträfvan? Skulle det kanske förhålla sig så, att djuren äro till för människans nytta *äfven* eller till och med *företrädesvis* i denna betydelse?

Vi behöfva knappt erinra om, att verklig förädling aldrig kan vinnas derigenom, att man bekämpar en eller flera onda böjelser för att kunna tillfredsställa andra sådana. Icke är den människa bättre än andra, som lägger band på sin förbittring derför, att hon hyser fruktan för den, som hon är förbittrad på, eller derför att hon genom honom vill ernå en fördel, som hon annars skulle nödgas försaka. Att kufva ett ondt begär, för att tillfredsställa ett ännu mäktigare sådant, är att utdrifva djeflar med Beelsebul. Det onda måste bekämpas genom det goda: sjelfviskheten måste undanträngas för att lemna plats åt kärleken. Hvem skulle ej inse, hvilken ofantlig nytta människan i detta hänseende kan hemta af djurverlden, hvilka rika tillfällen den erbjuder henne till öfning i godhet och oegennyttigt medlidande! Det är svårt att endast i beröring med människor lära sig att vara rättvis och god utan egennyttiga biasigter — än är det fruktan för straff, än hoppet om belöning, som då utgör den egentliga, ofta den enda bevekelsegrunden till våra handlingar —, men i vårt förhållande till djuren kunna sådana biasigter nästan aldrig få någon plats; der visa våra handlingar tydligast hvad vi äro; och den, som lärt sig att mot värnlösa varelser kufva sina onda lidelser och utan tvång och utan anspråk på belöning utöfva rättvisans och barmhertighetens dygder, han skall förvisso äfven mot sina medmänniskor utöfva dem, och frukterna af en sådan förädling skola sålunda i främsta rummet komma människoslägtet till godo. I sanning, om

djuren ej hade någon annan bestämmelse än att på detta sätt bereda vårt slägte nytta, så vore det målet ensamt stort nog, och skulle man fråga sig, om djuren företrädesvis blifvit skapade för människans högre eller hennes lägre nytta, så kan det ej vara tvifvelaktigt, att ju det är den förra, som Försynen i främsta rummet åsyftat med deras tillvaro.

Utgå vi från denna synpunkt, så blir lätt att finna hvad som utmärker det sanna djurskyddet till skilnad från det falska eller blott skenbara. Det förra åsyftar icke endast att minska de lidanden, framför allt *de stora lidanden*, som oförskyldt tillfogas djuren, utan äfven och ännu mer att inplanta rättvisa och barmhertighet mot alla utan undantag. Det är djurskydd och människoskydd på samma gång. Det är skydd för den svage mot den starke, och det är skydd för den starke emot sig sjelf, mot frestelsen att missbruka sin styrka. Tydligt är detta missbruk desto större, ju värnlösare den svage och ju öfverlägsnare den starke är, framför allt i afseende på intellektuel kraft. Derfor upprör det oss mera, då en orättvisa eller grymhet begås af bildade, än då den begås af obildade människor, mera då den begås med kall öfverläggning, än då den sker af öfverilning, t. ex. i ett utbrott af vrede. Man kan nemligen i de senare fallen alltid lägga en del af skulden på okunnigheten eller på ögonblickets uppbrusning, och man kan ännu bibehålla hoppet, att en bättre upplysning och en lugnare besinning skola framkalla ånger. Men der grymheten utöfvas med berådt mod och efter uttänkt plan, och dertill försvaras såsom berättigad, der är, menskligen taladt, en sådan förhoppning omöjlig.

Och just ett sådant djurplågeri är vivisektionen. Tiden medgifver ej, och det skulle för öfrigt icke vara lämpligt att vid detta tillfälle närmare beskrifva, huru det plågar tillgå i »vetenskapens pinorum». De, som önska inhemta kännedom härom, kunna med lätthet förvärfva den i flera allmänt tillgängliga skrifter. Hvar och en, som vill göra sig mödan att genomläsa någon af dessa, skall helt visst

finna sig öfvertygad om, att vivisektionen icke blott är det grymmaste djurplågeriet och det, som minst kan ursäktas genom obetänksamhet, okunnighet eller ögonblickets öfverilning, utan äfven det mest förderfvande i moraliskt hänseende, emedan det ovilkorligen måste allt mer och mer utplåna den känsla för rätt och barmhertighet, utan hvilken något sant människovärde icke finnes.

Man borde kunnat vänta, att vivisektionens idkare skulle hafva att andraga några särskilda och oomkullkastliga skäl, hvarpå de kunde stödja sina anspråk att få ostraffadt göra hvad som annars är i lag förbjudet och som hvarje ädelt tänkande människa måste på det djupaste ogilla och afsky. De hafva emellertid icke kunnat i hufvudsaken förebringa några andra skäl än dessa tvenne: att *ändamålet helgar medlen*, och att de *qual, som vivisektionen förorsakar djuren, äro en försvinnande obetydlighet*. Vi kunna ej underlåta att närmare betrakta dessa påståenden.

Hvad först angår den bekanta grundsatsen, att *ändamålet helgar medlen*, så behöfver jag, för att den rätt skall kunna bedömas, endast erinra om, att den af jesuiterne, från hvilka den är lånad, blifvit använd till att försvara äfven de förfärligaste brott, och att för öfrigt hvar och en skulle på samma grund kunna anse sig berättigad att utföra hvilka gerningar som helst, allenast han kan förebära ett ändamål, som i och för sig är lofligt. Vill någon förvärfva sig kunskaper, och behöfver han för sådant ändamål köpa sig dyrbara böcker eller göra kostsamma resor, så skulle det, med tillämpning af denna regel, vara likgiltigt genom hvilka medel han skaffar sig de penningar, som erfordras. Önskar någon samla ett kapital för att dermed betrygga sig och de sina mot nöd och brist, så vore han fullt berättigad att förskaffa sig detsamma genom stöld eller bedrägeri eller andra nésliga konstgrepp. Önskar någon hjälpa en vän eller en anhörig, t. ex. genom att skaffa honom en inbringande syssla, så vore han berättigad att genom list eller våld undantränga den eller de mera förtjente, som kunde stå i vägen. Men

hvem skulle ej finna, att sådana läror innebära hvarken mer eller mindre än fullständig demoralisation! Hvilken menniska, som eger oförvilladt samvete, skulle ej inse, att äfven det bästa ändamål icke kan helga brottsliga medel, men att sådana medel i stället vanhelga äfven det bästa ändamål! Det är i de flesta fall icke målet, utan fast mera medlen, som skilja den rättrådige från förbrytaren. »I afseende på syftemålen öfverensstämma nästan alla: de vilja hafva sin goda utkomst, och de vilja hafva magt och anseende; men för att uppnå dessa syften begagnar sig den ene af ärligt arbete, en annan af våld och list, och just de olika medlen stämpla den ene till en redbar och aktningvärd samt den andre till en moraliskt dålig menniska. Till och med om det gäller långt större och högre intressen, t. ex. om någon söker befrämja sitt fäderneslands verkliga eller förmenta bästa genom att medelst lönmord undanrödja den eller de personer, som synas honom utgöra hinder derför, så är han en grof brottsling, naturligtvis icke för målets, utan endast och allenast för medlens skull.» Det är visserligen ett faktum, att många menniskor i sina gerningar låta ändamålet helga medlen, men de flesta göra det nästan omedvetet eller under inflytelsen af ögonblickets frestelse och skulle icke ens inför sig sjelfva vilja tillstå, att de följa en sådan grundsats. Det är endast jesuiterne och vivisektorerna samt vissa attentatsmän, som göra det med fullt medvetande, och som icke blott handla efter den, utan äfven försvara den såsom riktig. Det är illa nog att *handla* orätt; men att göra det *af grundsats*, är dock tusen gånger värre.

Hvad dernäst angår påståendet, att *alla de kval, som vivisektionen förorsakar djuren, äro en försvinnande obetydlighet*, så visar detsamma, att vivisektorerna ännu alltjemt lefva i den naiva tron, att allmänheten icke känner deras hemligheter och aldrig skall kunna få någon kännedom om dem. Mycket deraf är dock redan temligen allmänt bekant. Det är bekant, att man pinar offren icke några ögonblick, utan stundom hela dagar, veckor, månader, år; att man svälter

ihjel dem, kokar och steker dem lefvande, förgiftar dem och plågar dem på otaliga andra sätt, som endast vivisektorer kunna uppfinna. Nu säger man oss, att alla dessa qual äro en försvinnande obetydlighet; men hvem som helst kan förstå, att de tvärtom äro gräsliga, och det är framför allt de gräsliga smärtorna, som hafva rätt att fordra medlidande. Mindre smärtor höra till lifvets vanliga lott; hvarje lefvande varelse måste fördraga sådana och kan fördraga dem utan att känna lidandet alltför svårt. Men det är en himmelsvid skilnad mellan små och stora smärtor. Tusen af det förra slaget äro en obetydlighet mot en enda gräslig smärta, och just de stora smärtorna utgöra den atmosfär, hvori vivisektionen lefver och andas. Annars hade någon kamp mot dess idkare aldrig börjat, och den skulle utan tvifvel genast upphöra, om de ville lofva att göra sina offers pina lindrig, och om de erbödo tillförlitliga garantier för, att löftet också verkligen blefve uppfyllt. Men i stället gör vivisektionen ännu alltjemt anspråk på rättigheten att obehindradt och utan kontroll få utöfva äfven den yttersta möjliga grymhet. Skulle någon tro, att denna beskyllning vore öfverdrifven, så må han blott tänka på, att vivisektorerne ofta afsigtligt neka de pinade djuren sjelfva dödens välgerning, att de ofta genom sinnrikt uttänkta medel göra dödskampen så långvarig som möjligt, samt att de med stigande förkärlek och i allt mera ökad utsträckning vid sina experiment begagna det gift, *curare* kalladt, hvarmed vissa indianstammar plåga förgifta sina pilar, och hvars användande är fullt värdigt den samskyldige vilden. Då detta gift gör djuret till ett redlost offer i sina plågares händer och på samma gång beröfvar det förmågan att ens genom ett ljud eller en blick gifva uttryck åt sitt qual, så må man ej undra öfver, att det för vivisektorerne blef ett i högsta grad välkommet medel, hvarigenom de kunde icke blott bespara sig besväret att fastbinda djuren, utan äfven hårda sig sjelfva mot allt medlidande. Vi skola låta Frankrikes och Sveriges förnämste vivisektorer beskrifva giftets verkningar. Den förre, Claude Bernard, säger:

Denna död, som synes smyga sig öfver människan så mild och smärtlös, är i stället, såsom en närmare undersökning visar, åtföljd af de fruktansvärdaste lidanden, som fantasien kan föreställa sig. I dessa orörliga lemmar, bakom denna uttryckslösa blick och under dödens mask fortleva medvetandet och förnimmelsen utan minskning och utan afmattning. Det lefvande liket framför oss hör och ser allt, som föregår omkring det, känner smärta vid beröring, kan tänka, känna och vilja; endast förmågan att gifva uttryck åt detta inre lif är förlorad.»

Och Professor Holmgren yttrar sig i samma ämne sålunda:

Det finnes ett gift, som förlamar all frivillig rörelse, men lemmar allt annat i fred. Detta gift är det grymmaste af alla. Det förvandlar oss i ett ögonblick till ett lefvande lik, som hör och ser och känner allt, men icke kan röra en enda muskel, således ej kan för någon varelse gifva den minsta vink om sitt hopplösa läge. Endast hjertat klappar ännu och talar sitt stumma språk.»

Men om nu detta gift, såsom herr Holmgren så sant och träffande säger, är »*det grymmaste af alla*», hvad vill det då betyda, att vivisektionen oupphörligen använder det? Kan sådant väl kallas annat än oförsvarlig grymhet? Ja, det gifves vivisektorer, som särskildt experimentera med att framkalla de högsta möjliga grader af smärta. Den beryktade Mantegazza uppfann för detta ändamål ett sinnrikt instrument, som han sjelf benämnde med det uttrycksfulla namnet »pinaren,» och som han utförligt beskrifvit till nytta och vägledning för andra. »Med detta instrument», säger han, (märk väl, hans syftemål var, enligt hans egen utsago, att framkalla *omätlig smärta!*) »kan jag gripa och sönderklämma ett öra, en fot eller en del af huden; jag kan lyfta upp djuret, hållande det i den lidande delen, och från alla sidor sönderklämma och sönderslita det.» På detta sätt pinade han ofta ett och samma djur hela dagen igenom, och huru fullkomligt han hade frigjort sig från hvarje känsla af medlidande — derom vittnar hans egen bekännelse, då han säger: »dessa försök fortsattes af mig med synnerligt nöje och stor uthållighet under ett helt års tid.» Hvilken

tid af njutning för detta vidunder till menniska, och på samma gång hvilken tid af lidanden för de sjufallt olyckliga offren! Men icke nog härmed. Det är synbarligen, såsom redan blifvit antydt, hans afsigt att uppmuntra andra att beträda och fortgå på samma bana, och det kan tyvärr icke finnas något tvifvel om, att han redan lyckats vinna efterföljare. Så mycket är bekant, att man äfven i Sverige experimenterar öfver smärtan, oakadt fysiologer af erkänt anseende enstämmigt och på det bestämdaste förklarar, att det är omöjligt att vinna någon säker kännedom om djurens smärtor. Hvad är då detta gräsliga och gagnlösa pinande annat än höjden af obarmhertighet! Och ändock kunde en af våra inhemske vivisektorer vid 1884 års riksdag »i barmhertighetens namn» yrka, att vivisektionen måtte få vara fri och ingen gräns och ingen kontroll sättas för den samma. Sådant är en vivisektors begrepp om barmhertighet!

Men vivisektionen är ej blott det obarmhertigaste djurplågeriet, utan äfven, såsom redan är nämndt, det mest förderfvande i moraliskt hänseende; ty *det förgiftar sjelfva tänkesättet*. Det ligger nemligen i sakens natur, att hvar och en, som vill anse sig berättigad att utöfva orättvisa och grymhet, skall icke blott i enskilda fall söka intala sig, att ett sådant handlingssätt icke är brottsligt, utan äfven söka tillegna sig eller sjelf tillskapa en allmän verldsåsig, som ger stöd åt denna uppfattning. Också finner man, att vivisektionens förnämste målsmän utan förbehåll uttalat en sådan verldsåsig. Jag vill till bevis härpå anföra den sannolikt för många bland de här närvarande redan kekanta trosbekännelse, som den ryktbare vivisektoren Du Bois-Reymond aflagt i följande märkliga ord:

Djerf på denna det obegränsade tviflets höjd, försmår forskaren att med fantasibilder fylla den gapande tomheten omkring sig och blickar utan fruktan in i den obarmhertiga och på allt gudomligt blottade naturens drifverk.

Meningen är i korthet: det finnes ingen sanning, ingen Gud, ingen barmhertighet. En sådan verldsåskådning är

icke blott den mest hemska och förtviflade, som kan tänkas; den innebär tillika ett öppet förnekande af allt det ädla och goda, som finnes i världen, och först och främst af allt godt och ädelt i menniskonaturen. Den gör människan till ett vilddjur, på hvilket civilisationen fruktlöst förspilt sitt arbete.

Det fattades emellertid ännu ett moment i denna verldsskådning, och detta hafva andre vänner och idkare af vivisektionen icke försummat att tillägga. De säga, att *kampen för tillvaron är naturens högsta lag*, och de utsträcka utan förbehåll denna lag äfven till människosläktet. Det är således striden *utan rättvisa och förbarmande*, som från vivisektionens synpunkt är högsta lag och högsta rätt. Man inser lätt, hvad en sådan moral skall bära i sitt sköte. Hvem som helst kan förstå, att den skall efter hand beröfva oss alla de välgeringar, som civilisationen skänkt oss, och sluta med ett allas krig mot alla i kolossala dimensioner.

Man har talat om *vivisektionens nytta*. Icke underligt, att idkarne af det hemska yrket ofta och gerna tala om dess nytta. De veta väl, att det är derigenom, som de säkrast och lättast kunna vinna allmänheten på sin sida, åtminstone alla dem, för hvilka äfven den minsta egna fördel icke är för dyrt betald med huru stora kval som helst för andra. Det torde emellertid knappt behöfva sägas, att den lägre nyttan alltid bör stå tillbaka för den högre, och att den förra, äfven om den vore viss och obestridlig, aldrig får sökas eller förvärfvas med uppoffrande af rättvisa och barmhertighet. Men påståendet om vivisektionens praktiska nytta har för öfrigt aldrig blifvit bevisadt. I rak motsats till alla sådana försäkringar har ett stort antal utmärkta läkare och vetenskapsmän förklaradt, att vivisektionen är för läkarekonsten utan gagn, att alla de upptäckter, som tillskrifvas experiment på lefvande djur, vunnits eller kunnat vinnas utan hjälp af sådana, ja, att vivisektionen stundom till och med fört läkarekonsten på alldeles vilseledande vägar. Redan känner man flera fall, då resultatet, som vunnits genom

djurexperiment, gifvit anledning att på människor företaga operationer, som medfört döden. Vid en föregående årsammanskomst hade jag tillfälle att omnämna d:r Blocks operation på en 14-årig flicka i Danzig. I år har, såsom bekant är, någonting liknande inträffat i London, i det att en man, som led af hjerntumör, blef med ledning af prof. Ferriers på vivisektion grundade s. k. upptäckter opererad, äfvenledes med dödlig utgång. Båda dessa operationer prisades emellertid, innan erfarenheten fält sin afgörande dom öfver dem, såsom upptäckter af allra största vigt för menskligheten och såsom oomkullstötliga bevis på vivisektionens nytta och outhärlighet. Till enahanda kategori kunde vidare hänföras äfven den spanske läkaren d:r Ferrans skyddsympningar mot kolera, hvilka nyligen af den franska undersökningskommissionen förklarats vara alldeles onyttiga, men som emellertid sägas hafva bragt ett ofantligt antal människor om lifvet. Att dylika misslyckade försök skola med hvarje år blifva allt mera talrika, ligger i sakens natur. Det är en nödvändig följd af vivisektionens grundsats, att man måste anställa experiment på människor, så ofta tillfälle dertill erbjuder sig, ty endast genom sådana kan det med säkerhet afgöras, hvilka djurexperiment som ega användning på människor eller icke; och då djurens organisation i så många afseenden är olika med människans, så måste olycksdigra misstag oupphörligen förekomma. Detta är den nytta, som *för framtiden* är att vänta af vivisektionen. Att den *hittills* icke gjort något gagn, har från sakkunnigt håll uttryckligen blifvit medgifvet. Claude Bernard, den största auktoritet, som ännu funnits på vivisektions-fysiologiens område, yttrade för några få år sedan, då han var nära slutet af sin långa, nästan oafbrutet åt djurexperiment egnade lefnad: »Våra händer äro visserligen ännu tomma, men vår mun är full af berättigade löften för framtiden.» Hvad dessa löften för framtiden egentligen innebära, har nyss blifvit visadt. Och huru skulle man väl kunna vänta att på brottets träd finna annat än giftiga frukter?

Men i sjelfva verket är det icke nyttan, som utgör vivisektionens egentliga syftemål. Flere bland dess mest framstående idkare hafva öppet erkänt det. Sveriges ryktbaraste vivisektor har under många år anställt försök med att »göra dufvor till hökar» genom att tvinga dufvorna att uteslutande lefva på kött diet. Han har på detta sätt, såsom det framgår af hans egen berättelse, låtit en hel mängd dufvor förgås genom svält och orenlighet. Försöket lyckades icke — något, som hvar och en kunde veta på förhand —, men äfven om det hade lyckats, hvad nytta skulle väl derigenom kunnat vinnas? Experimentets uppfinnare säger sjelf att någon nytta i egentlig mening dermed icke ens varit åsyftad. Det förhåller sig på samma sätt med otaliga andra bland vivisektionens grymmaste djurplågerier. Hvad gagn kan man väl hemta af att veta, huru många dagar, timmar eller minuter, som erfordras för att svälta, koka eller steka till döds hundar, kattor o. s. v.? Men allt detta hänföra vivisektorerna under benämningen *nytta för människoslägtet*, när de vilja rättfärdiga sig och ställa sig in hos den stora allmänheten, af hvars tolerans deras yrke i så hög grad är beroende. Till och med sådana experiment, som framsprungit ur de mest befängda infall och hvilkas tillämpning på människor ej skulle kunna betraktas annorlunda än som rent mord, prisas såsom upptäckter, egnade att bereda vårt slägte utomordentliga välsignelser. För att skydda mig mot miss tanken att härmed hafva sagt något, som icke kan bevisas, tillåter jag mig att ordagrant anföra följande meddelande, hemtadt ur en svensk vetenskaplig tidskrift: *

Herr Holmgren fäste uppmärksamheten på den i senare tider så mycket använda *frysningmetoden* eller metoden att hastigt ut-sätta lefvande organer för en mycket låg temperatur, hvarigenom alla kemiska processer i desamma upphävas eller åtminstone reduceras till ett minimum. När organerna sedermera upptinas, befinna de sig följaktligen åter lefvande och precis på samma punkt, som vid infrysningen. Herr Holmgren lät hjernan af en groda på detta sätt hastigt infrysa medelst användning af af-

* Upsala Läkareförenings Förhandlingar. 4:de Bandet, sid. 695.

dunstande eter i en apparat, sådan som kirurgerne använda för lokal anæsthesi. En groda, så behandlad, lefver åter upp, när hjernan upptinas. A priori finnes intet skäl, hvarför ej det samma skulle låta sig göra äfven med varmblodiga och större djur, förutsatt att man egde apparater, som äfven hos dem kunde åstadkomma en hastig infrysning, och förutsatt att den kemiska processen i organernas frusna tillstånd verkligen hvilat. Många skäl tala därför, bland andra det, att stelfrusna lemmar vid försigtig behandling kunna åter upptinas, utan menliga följder af frysningsen. Konseqvenserna af denna metod leda till tanken på möjligheten att kunna *låta en hel människa infrysa** och sedan efter någon tid, *huru lång som helst**, åter upptina frisk och sund i samma skick, som då hon infrös. En inrättning för detta ändamål, om den kunde *förverkligas i stor skala**, skulle vara af *ovärderlig praktisk nytta**, t. ex. vid annalkande farsoter, vid hungersnöd o. s. v. Den har emellertid, såsom man lätt kan inse, vida större praktiska än teoretiska svårigheter emot sig.

Man stannar ovilkorligen i förlägenhet, om man skall tro, att en dylik idé verkligen på allvar uppstigit i någon människas hjerna, eller att hela berättelsen endast åsyftar att på det för vivisektorerne egendomliga sättet rekommendera sin konst hos allmänheten. I senare fallet vore det endast en följdriktig tillämpning af deras erkända ordensregel. Det vore för öfrigt visst icke något enstaka exempel på deras sanningskärlek. Erinra vi oss, huru de förklarar, att deras motståndare förfalskat eller rent af uppdiiktat de fakta, hvilka åberopats såsom exempel på vivisektionens sätt att gå till väga, oaktadt dessa fakta varit allesamman hemtade ur deras egna skrifter; huru de vidare försäkrat, att alla vivisektionens kval äro en försvinnande obetydlighet, att ingenting uraktlåtes för att göra offrens lidanden så lindriga som möjligt, och att i alla händelser ingen vivisektion företages, utom då nödvändigheten kräfver det; ja, huru de till och med dristat försäkra, att de djur, med hvilka de företrädesvis experimentera, knappast ega någon känsla och följaktligen icke heller kunna erfara någon egentlig smärta:

* Kursiveringen af oss.

så hafva vi framför oss en hel rad af osanningar, till hvilka man länge skall förgäfvos söka efter motstycken.

Och slutligen är det lika sanningsenligt, då de försäkra, att de betrakta vivisektionens djurplågeri såsom en hård nödvändighet, hvilken de emot sin vilja och med svidande hjerta nödgas underkasta sig. Hvad är väl detta för en nödvändighet, och hvem har pålagt dem densamma? Endast deras egen smak och böjelse. Verkliga förhållandet är, att de betrakta vivisektionen icke såsom en hård nödvändighet, utan i stället såsom en njutning. Jag vet icke, om det finnes några undantag bland ofullkomliga vivisektorer; men bland de fullkomligare kan man ej vänta att finna ett enda sådant. Vi hafva vivisektorns ideal tecknadt af en framstående fackman, som kunde tala af egen och långvarig erfarenhet. Professor Cyon beskriver detta ideal sålunda:

Den äkta vivisektorn måste gå till en svår vivisektion *med samma gripande känsla af fröjd, med samma njutning**, hvarmed kirurgen företager en operation, hvaraf han väntar utomordentliga följder. Den, som *skyggas tillbaka för att sönderskära ett lefvande djur**, den, som *skriker till en vivisektion såsom till en hård nödvändighet**, han skall väl kunna eftergöra en eller annan vivisektion; men han skall aldrig blifva virtuos i konsten.

Här ser man i klara och tydliga drag, hurudan den äkta vivisektorn bör vara. Men den, som är sådan, han är en skrymtare, om han säger, att vivisektionen är en hård nödvändighet, som han med svidande hjerta underkastar sig.

I »den äkta vivisektorn» träder oss till mötes typen af raffinerad moralisk förvildning; ty om en dålig handling är mindre brottslig i samma mån den blifvit utförd med inre motsträfvighet och efterföljes af snar och genomgripande ånger, så måste hos den vivisektor, som icke erfar ett spår af motvilja eller ånger, utan känner idel fröjd vid åsynen af sina offers qual, och som kan egna hela sitt lif åt ett sådant handtverk, den högsta tänkbara grad af förhärdelse vara för handen. Och om det vidare är hvarje äkta vivisektors ön-

* Kursiveringen af oss.

skan och uppgift att utbilda så många andra som möjligt till äkta vivisektorer, så består hans hela lifsgerning uti att i oändlighet sprida fysiskt elände och moraliskt förderf omkring sig.

Jemföra vi härmed djurskyddets syftemål, som träffande är sammanfattadt i dess valspråk: *rättvisa mot alla och barmhertighet mot det stora och oförskyllda lidandet, den lidande må vara hvem som helst*, så finna vi, att detta just är den sanna civilisationens grundtanke, utvecklade i sina naturliga och nödvändiga konsekvenser. Djurskyddets mål är därför, såsom redan är nämnt, icke blott att skydda djuren från stora och med afsigt dem tillfogade lidanden, utan äfven och ännu mera att skydda människosläktet mot den moraliska pestsmitta, som alstras af grymheten. I båda dessa afseenden är vivisektionen djurskyddets skarpaste motsats och afgjordaste fiende. Hvad är väl vanligt djurplågeri mot vivisektionens kval, och hvad är en vanlig djurplågare i jemförelse med den, som sönderskär lefvande djur i många tusental! Och se vi sedan på vivisektionens grundsatser; fråga vi oss, hvad det innebär, att det finnes ingen sanning, ingen Gud, ingen barmhertighet, och att kampen för den jordiska tillvaron, striden utan rättvisa och förbarmande, är lifvets högsta lag, så skall säkerligen hvar och en finna, att, i samma mån sådana läror, predikade från bildningens högsäten, vinna spridning i allt vidsträcktare kretsar, i samma mån skola vi närma oss civilisationens aftonskymning eller, rättare, den natt, den natt *utan stjernor*, der hvarje skymt af himmel försvunnit.

